

Nr 99.

Av herr **Andrén m. fl.**, om åtgärder till effektivisering av statsrevisorernas verksamhet.

Statsrevisionen intager en väsentlig plats i det kontrollsystem, som i 1809/10 års svenska författning tillerkändes riksdagen i förhållande till regeringsmakten.

Statsrevisionen har icke i princip ändrat karaktär sedan det nuvarande statsskickets grundläggning genom 1809 och 1810 års grundlagar. De reformer, som genomförts, gälla icke organisationens struktur eller arbetets art. Att statsrevisorerna alltsedan 1857 sammanträtt årligen för att granska blott ett års förvaltning (tidigare 2 års), att deras antal genom grundlagsändring 1866 ändrats från 24 till 12, att deras verksamhetsfält blivit utsträckt icke blott genom statsmaktens expansion utan också genom nya kompetensbestämmelser, att arbetstiden blivit förlängd och att arbetsformerna i viss mån förändrats, har givetvis haft en stor praktisk betydelse. I princip har statsrevisionen behållit sin karaktär av ett riksdagens kontrollorgan, med uppgift att enligt riksdagens instruktion »granska statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning» (RO § 72).

Det är uppenbart, att riksdagens revisorer — icke minst sedan 1920-talets senare hälft — med hänsyn till föreliggande förhållanden väl förstått att handlägga sin betydelsefulla uppgift. Sedan nämnda tid ha de gjorda anmärkningarna fått på en gång en mera principiell karaktär och en mera påtaglig ekonomisk innebörd och betydelse. Statsrevisionens fortgående anpassning till de ständigt växande uppgifterna har gjort denna utveckling möjlig. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, om icke tidpunkten är inne att nu taga ett nytt steg i denna anpassningsprocess, naturligtvis med bibehållande av statsrevisionens karaktär av ett riksdagens kontrollorgan. Olika förhållanden synas motivera ett sådant steg.

Först och främst ha statsförvaltningen och statsverksamheten utvecklats till den grad, att det knappast är möjligt att jämföra den moderna svenska förvaltningsapparaten och dess mångahanda uppgifter med motsvarande förhållanden under 1800-talet.

Statens uppgifter, ämbetsmännens antal, statsutgifternas och statsinkomsternas storleksordning äro helt andra än vid den tid, då statsrevisionen fick sin nuvarande utformning. Icke minst under de sista decennierna har utvecklingen varit forcerad. Några siffror torde kunna belysa denna utveckling.

Mest klarläggande är måhända den svenska riksstatens slutsiffror. Riksstaten slutade

1870	med	41,969,250 kronor
1880	»	72,630,000 »
1890	»	92,767,000 »
1900	»	137,307,000 »
1910	»	228,139,000 »
1920	»	707,898,100 »
		tilläggsstat	324,034,956 »
1929—30	»	779,309,000 »
1939—40	driftbudget med	1,464,910,200 »
	kapitalbudget »	296,212,300 »
allmänna beredskapsstaten	{	driftbudget med	210,200,200 »
		kapitalbudget »	115,067,700 »
militära beredskapsstaten	{	driftbudget »	220,000,000 »
		kapitalbudget »	10,000,000 »

Härtill komma för sistnämnda budgetår de tilläggsstater, som antagits vid urtima riksdagen 1939 och komma att antagas vid lagtima riksdagen 1940, vilkas totala belopp ännu icke kunna ens tillnärmelsevis beräknas.

Det är emellertid, som förut framhållits, icke bara statsverksamheten, som utvecklats. Inom denna har statsrevisionens befogenheter fått en allt större omfattning. Sålunda äro de många institutioner, som mottaga statsbidrag, numera underkastade statsrevisorernas granskning. Likaså äro affärsdrivande verk ställda under statsrevisorernas kontroll.

Att statsrevisionens organisation icke hållit jämna steg med denna utveckling torde ligga i öppen dag. Konsekvensen har blivit den, att statsrevisionen av förhållandenas egen makt tvungits att taga allt glesare stickprov inom den svenska statsförvaltningen. Då därtill kommer, att vissa av statsförvaltningens grenar nått en sådan omfattning, att en något så när allsidig kontroll endast med svårighet kan utföras på den korta tid och med de begränsade arbetskrafter, som stå till statsrevisionens förfogande, är det knappast möjligt att varje år taga upp till behandling mer än ett par av de större ekonomiska problem, som den svenska statsförvaltningen innesluter. Väsentliga frågor få därför ofta uppskjutas, »testamenteras» till kommande års statsrevisorer.

En effektivisering av statsrevisionen är icke minst betingad av de stora krav på en rationalisering av statsförvaltningen och en strängare ekonomi, som det nuvarande läget ställer. Detta krav är emellertid icke en tillfällig sak. Erfarenheterna från förra efterkrigstiden torde ha visat att den starka belastning, som ett stort krig betyder för statsfinanserna, har återverkningar under en lång följd av år.

Det är uppenbart, att det väsentliga arbetet för lösandet av dessa besparingsuppgifter måste tillkomma regeringen. Denna kan i sin tur anlita av Kungl. Maj:t utsedda nämnder och kommittéer för att förbereda de nödiga besparingsaktionerna. Även statsrevisorerna ha emellertid väsentliga uppgifter i detta sammanhang. En effektiv statsrevision har vissa möjligheter, som

mera administrativt betonade nämnder och kommittéer sakna, att gripa sig an med ömtåliga besparingsaktioner. Statsrevisorernas sist avgivna berättelse torde icke minst giva exempel härpå.

Icke bara ur statsfinansiella synpunkter utan även ur konstitutionella är ett stärkande av statsrevisorernas kontrollmakt av betydelse. Riksdagens medbestämmanderätt kringskäres genom en rad av olika fullmakter och genom en ökad användning av förslagsanslag. Konstitutionsutskottets rättsliga och politiska kontroll enligt RF §§ 106 och 107 har fått en minskad betydelse. De starka partiregeringarna ha överhuvud taget minskat riksdagens självständiga betydelse, icke minst när det gäller statsfinanserna. Under sådana förhållanden är det av stor vikt att hävda och stärka riksdagens förmåga av kontroll över användningen av de medel, som riksdagen ställer till regeringens förfogande.

Det kan givetvis icke komma i fråga att försvaga den kontroll, som *in om* administrationen utövas över den svenska statsförvaltningen. Ämbetsverkens inre kontroll och riksräkenskapsverkets revision äro givetvis oundgängliga inslag i den svenska statsförvaltningen. Men vid sidan av denna formellt betonade kontroll, kontroller över bokföringen och över författningens enligheten av gjorda utbetalningar, kräves en översyn av annat slag, en översyn som gäller även ändamålsenligheten av vidtagna förvaltningsåtgärder, av utfärdade författningar och deras tillämpning. Det är icke minst en sådan översyn, som statsrevisionen har att utföra.

Olika utvägar stå till buds, när det gäller att stärka statsrevisionen. För att trygga kontinuiteten och planmässigheten i statsrevisionens arbete torde det först och främst vara lämpligt att låta dess medlemmar väljas för fyra år i sänder. Detta innebär bl. a., att de kunna vara verksamma och planlägga kommande arbeten även sedan ett års berättelse avlämnats. För att samtidigt trygga den successiva förnyelsen torde det vara lämpligt föreskriva, att de olika kamrarnas val äga rum med två års mellanrum. Kanhända blir det med den längre mandattiden även nödvändigt att öka suppleanternas antal (två för varje ordinarie statsrevisor). En sådan reform förutsätter förändring i RO § 72 och (eventuellt) RO § 73. Det är uppenbart att statsrevisionen genom en sådan reform blir jämförlig med riksdagens fullmäktigeinstitutioner; kanske borde revisorerna också kallas revisionsfullmäktige.

Även utan en sådan mera genomgripande reform och utan grundlagsändringar torde vissa fördelar kunna vinnas. Önskvärt vore sålunda, om statsrevisionen kunde samlas till en mera ingående överläggning rörande de frågor, som borde av revisionen upptagas, redan efter valet eller vid slutet av en lagtima riksdag, och att de resor, som statsrevisorerna regelbundet företaga, kunde till en större del förläggas till sommaren. Därmed kunde tid sparas för arbetet under statsrevisionens höstsession.

Ett mera permanent kansli, som i god tid kunde fullgöra nödiga förarbeten, skulle givetvis också vara av nytta. Ett sådant kansli förutsätter emellertid, att det *alltid* finnes en uppsättning statsrevisorer, som kan giva kansli-

personalen nödiga anvisningar. Den mera permanenta delen av kansliet bör dock icke få en alltför stor omfattning. Vid dess sida fordras särskilda experter, som äro förtrogna antingen med statsförvaltningens skilda grenar (inkl. de affärsdrivande verken och självförvaltningen), eller med de särskilda erfarenheter, som samlats under riksräkenskapsverkets revision.

Någon begränsning av den nuvarande statsrevisionens genom bestämmelser och praxis stadgade kompetensområde bör icke ifrågakomma. Kanhända kan det däremot vara lämpligt att genom nya stadganden säkerställa den tämligen obegränsade kontrollrätt, som statsrevisionen under senare tid fått på de olika områden, som beröras av riksstatens inkomst- och utgiftsidor. Anmärkas bör, att statsrevisionens granskningsrätt i vissa fall sträcker sig över ett vidare fält än det, som faller under riksräkenskapsverkets kontroll.

Den nuvarande anordningen med statsrevisionens uppdelning på olika avdelningar, var och en med sina särskilda uppgifter, torde i huvudsak böra bibehållas.

Motionärerna våga uttala den förhoppningen, att riksdagens konstitutionsutskott utarbetar de för reformens genomförande nödiga grundlagsändringarna. Skulle detta ske och skulle riksdagen nästa år slutgiltigt antaga ett sådant förslag, ankommer det på 1941 års riksdag att antaga däremot svarande förändringar i instruktionen för riksdagens revisorer.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen ville för sin del såsom vilande i grundlagsenlig ordning antaga förslag till sådana ändringar i RO §§ 72 och 73, att ovan angivna syften kunna uppnås.

Stockholm den 22 januari 1940.

Georg Andrén.

Eilif Sylwan.

C. P. V. Gränebo.

Gustaf Tamm.

Sam Larsson.

G. A. Björkman.

Karl Wistrand.

I motionens syfte instämma:

A. J. Bårg.

Nils Herlitz.